

WŁADYSŁAW MISIUNA

Komisja Planowania przy Radzie Ministrów
w Warszawie

PERSPEKTYWY DALSZEGO ROZWOJU ROLNICTWA ZSRR

NOWA SYTUACJA ROLNICTWA ZSRR W PRZEDEDNIU XXI ZJAZDU KPZR

Chociaż od XX do XXI Zjazdu KPZR minęło zaledwie 3 lata, można mówić o dość gruntownie zmienionej sytuacji w rolnictwie ZSRR.

Nowe momenty w obecnej sytuacji rolnictwa umożliwiające podjęcie daleko idących zamierzeń to przede wszystkim:

1) zwiększenie się potencjału produkcji rolnej (dodatkowe powierzchnie użytków rolnych, zwiększenie pogłowia zwierząt gospodarskich oraz ujawnienie przesłanek dalszego ich zwiększenia),

2) wzrost siły ekonomicznej kolchozów i sowchozów,

3) postęp przemysłu w zakresie produkcji środków produkcji dla rolnictwa,

4) wzrost pomocy państwa, w szczególności w zakresie nakładów inwestycyjnych,

5) opracowanie modelu organizacji rolnictwa, metody planowania i oddziaływania na produkcję rolną¹,

6) zasilenie rolnictwa młodą kadrą specjalistów.

Nie są to wszystkie, ale wydaje się najistotniejsze momenty nowej sytuacji, w jakiej obecnie znajduje się rolnictwo ZSRR.

Istotnym elementem oceny aktualnej sytuacji i możliwości rozwojowych są możliwości racjonalnego zagospodarowania użytków rolnych. W ZSRR jest aktualnie przeszło 600 mln ha tzw. ziemi rolniczej, do której zalicza się grunty orne, łąki, obszary pod uprawami wieloletnimi, sady i ogrody, obszary pod winoroślami itp. Do 1957 r. grunty orne w ZSRR nie przekraczały 220 mln ha, z czego 195 mln ha było zasiewane.

Według oceny ekonomistów radzieckich, potencjalne możliwości zwiększenia zasiewów w ZSRR są ogromne. Rachunek przeprowadzony w Radzie Studiów Sił Wytwórczych przy Akademii Nauk ZSRR, opublikowany przez członka Akademii Nauk ZSRR, W. Niemczynowa w 1956 r. nie wiele stracił na swojej aktualności i orientuje w możliwościach zagospodarowania nowych ziem w ZSRR.

¹ Wł. Misiuna, Nowy kurs w polityce rolnej i zmiany w produkcji rolnej ZSRR. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, 4—5/1958.

Tabela 1

Przewidywany przyrost powierzchni użytków rolnych w ZSRR^a

Źródła przyrostu	Przyrost w mln ha		Rejony przyrostu	Przyrost w mln ha	
	grunty orne	łąki i pastwi- ska		grunty orne	łąki i pastwi- ska
Ogólny przyrost	73,8	32,6	Przyrost ogółem	73,8	32,6
w tym			w tym w rejonach:		
zaorane nowizny	10,7	—	Kazachskiej SRR	14,7	0,8
ugory	17,4	—	Syberii Zachodniej	10,4	4,4
naturalne			Syberii Wschodniej	8,7	1,3
pastwiska	12,8	12,0	Dalekiego Wschodu	4,2	—
łąki podeschle	8,3	11,0	Północnego Wschodu	2,6	2,2
łąki błotniste	5,5	1,4	Centralnej części nie- czarnoziemnej	5,4	5,2
wyreby i zaga- iska	6,2	3,4	Południowego Wschodu	7,8	2,7
chruśniaki	4,6	3,1	Uralu		
błota	8,3	1,7	Ukraińskiej SRR	1,8	1,9
			Północnego Kaukazu	2,7	2,7
			Środkowej Azji	3,8	1,2
			Nadbałtyckich	2,4	1,5

^a Źródło. Woprosy Ekonomiki Sielskiego Chozjastwa 1955, s. 245.

Duże możliwości wzrostu produkcji rolnej kryje aktualny poziom plonów (tabela 2), który można wydatnie podnieść poprzez lepszą uprawę i zwiększenie nawożenia mineralnego.

Tabela 2

Plony podstawowych ziemiopłodów w q/ha
(przeciętne dla ZSRR)^a

Ziemiopłody	1953	1956	1957	1958
Zboża	7,7	•	•	11,2
Ziemiaki	87,0	•	89,0	89,0
Buraki cukrowe	148,0	162,0	187,0	216,0
Bawełna (w surowcu)	20,6	21,6	20,8	•

^a Źródło: Selected Agricultural Statistics of Eastern European Countries 1950—1957. United Nation: Geneva 1958; „Prawda” z 16 grudnia 1958 i „Trybuna Ludu” z 29 stycznia 1959.

Poziom plonów w ZSRR jest obecnie bardzo niski. Szczególnie niski jest plon zbóż, nawet jeśli weźmiemy pod uwagę ekstensywną gospodarkę zbożową w ZSRR na dużych obszarach. Na możliwości osiągania wysokich plonów wskazują materiały Ministerstwa Rolnictwa ZSRR, które przed-

stawiają wyniki upraw odmianowych, prowadzonych w warunkach pełnego nawożenia i przy zapewnionym minimum wymagań agrotechnicznych (tabela 3).

Tabela 3

Przeciętne plony zbóż na stacjach doświadczalnych Ministerstwa Rolnictwa ZSRR
1949—1953^a

Strefy	q/ha	Strefy	q/ha
Europejska Północ	21,8	Wschodni Kazachstan	13,3
Północny Zachód	22,1	Południowy Kazachstan	10,6 ^b
Centrum nieczarnoziemne	23,4	Ukraińska SRR	
Centrum czarnoziemne	22,2	Polesie	29,9
Południowy Wschód	13,2	Stepowo leśna część	29,7
Północny Kaukaz	27,7	Górnokarpacka	24,7
Ural	20,8	Step	25,0
Zachodnia Syberia	17,4	Białoruska SRR	23,3
Wschodnia Syberia	18,4	Republiki nadbałtyckie	27,4
Daleki Wschód	20,4	Litwa	23,8
Kazachska SRR		Łotwa	32,3
Zachodni Kazachstan	8,9	Estonia	25,9
Północny Kazachstan	13,6	Karelo-Fińska SRR	22,4
Centralny Kazachstan	9,2		

^a Źródło: P. M. Ziemiński. Woprosy razwitiia zemledelija w prybałtiajskich respublikach w perspektiwie sielskochozajstwiennogo proizwodstwa SSSR — oraz Woprosy rozmieszczenija sielskiego chozajstwa pribaltiki i bieloruskoj SSR. Wilno 1956.

^b Plon bez nawodnienia.

W związku z bardzo niskimi plonami ziemniaków w ZSRR warto zwrócić uwagę, że według danych stacji doświadczalnych można w warunkach ZSRR, w tych rejonach, w których produkuje się ziemniaki, osiągać 200—250 q/ha, a więc blisko trzykrotnie więcej niż uzyskuje się obecnie. Plony buraków cukrowych są szacowane, jako możliwe do osiągnięcia, w granicach 300—400 q/ha.

Z możliwości wzrostu produkcji roślinnej wynikają przesłanki wzrostu produkcji zwierzęcej. Nie mniej nowym momentem obecnej sytuacji jest wzrost liczby pogłowia zwierząt. W porównaniu z 1956 r. pogłowie bydła wzrosło o około 5 mln sztuk, trzody chlewnej — o około 6 mln. szt. oraz owiec — o około 13 mln szt. Obecnie wydajność zwierząt w ZSRR kryje w sobie również bardzo duże rezerwy. Wprawdzie wydajność roczna mleka od krowy w ZSRR ostatnio bardzo wzrosła (z 1682 ltr w 1956 r. do 1900 ltr w 1958 r.), to jednak istnieją dalsze możliwości wydajnego zwiększenia mleczności.

Bardzo istotnym momentem obecnej sytuacji rolnictwa ZSRR jest wzrost siły ekonomicznej kolchozów i sowchozów w związku ze zmianami cen, likwidacją obowiązkowych dostaw, wzrostem produkcji, a w rezultacie z polepszeniem sytuacji finansowej kolchozów.

Istotnym wskaźnikiem wzrostu siły ekonomicznej kolchozów jest fakt, że wydały one w ciągu ostatnich 5 lat na kupno maszyn i budownictwo 103 mld rubli wobec 44 mld wydatkowanych w poprzedzającym 5-leciu. W rezultacie likwidacji MTS kolchozy zakupiły od nich maszyny i inny sprzęt techniczny na sumę 21 mld rubli. Fundusze niepodzielne kolchozów osiągnęły, jak podał N. Chruszczow na listopadowym Plenum KC KPZR, w 1958 r. — 102 mld rubli wobec 70 mld rubli z 1953 r. Ze sprzedaży produktów rolnych państwu i kooperatywom w 1957 r. kolchozy otrzymały o 65 mld rubli więcej aniżeli w 1952 r. Wszystkie te liczby mówią wyraźnie o wzroście siły ekonomicznej kolchozów.

Podobnie ma się rzecz w sowchozach. Podstawowe fundusze sowchozów w ostatnich 5 latach wzrosły 2,3 razy. Na wyposażenie sowchozów w ciągu 5 lat państwo wyłożyło około 35 mld rubli. Wzrost wyposażenia kolchozów i sowchozów oraz wzrost ich możliwości finansowych stwarzają korzystne warunki ekonomiczne dla szybkiego wzrostu produkcji.

Na tle wzrostu możliwości finansowych rolnictwa poważną sprawą, o dużym znaczeniu dla rozwoju produkcji rolnej, staje się stan przygotowania przemysłu do obsłużenia potrzeb rolnictwa. Pod tym względem zachodzi w ZSRR również dość radykalna zmiana. Widać to między innymi na przykładzie nawozów sztucznych, których produkcja wzrosła z 5,5 mln ton w 1950 r. do 9,6 mln ton w 1955 r. i 10,3 mln ton w 1958 r. Można to również zaobserwować w zwiększonych dostawach maszyn po 1955 r. (tabela 4).

Dostawy maszyn dla rolnictwa ZSRR w latach 1954—1957^a
(w tysiącach sztuk)

Tabela 4

Wyszczególnienie	1954	1955	1956	1957
Traktory (15 KM)	134	218	248	257
Ciężarówki	81	122	144	126
Kombajny zbożowe	26	46	56	131
Grabiarki	—	90	194	184
Zniwiarki	—	—	76	132
Kombajny dla roślin silosowanych	—	—	41	34
Kombajny do buraków	—	7	8	8,7
Pługi traktorowe	—	98	122	129
Kultywatory traktorowe	—	105	148	208
Siewniki traktorowe	—	119	194	276
Suszarki do zbóż	—	—	11	13
Wialnie do zbóż	—	—	—	10

^a Źródło. Notes rapides sur la Situation Economique nr 441, Wyd. Narodowego Instytutu Statystycznego, Paryż — 1958.

Nowym momentem w sytuacji rolnictwa ZSRR jest bardzo poważne zwiększenie pomocy państwowej. Na obecną 5-latkę, której realizacja została zaplanowana na 1960 r. przeznaczono 120 mld. rubli na nakłady inwestycyjne ze środków państwowych. Analogiczne nakłady w cenach porównywalnych wynosiły w pierwszej 5-latce 1929—1934 — zaledwie

8,7 mld rubli, w drugiej 5-latce — 11,6 mld rubli, w trzeciej (za 3,5 lat) — 7,0 mld rubli, w czwartej 5-latce obejmującej okres odbudowy powojennej (1946—1950) 22,5 mld rubli i w piątej¹ (1951—1955) — 61,8 mld rubli.

Nie jest to zresztą jedyna forma pomocy państwowej. Trzeba bowiem pamiętać o pomocy agronomicznej i zootechnicznej, a także o produkcji w sowchozach dla kołchozów cennego materiału hodowlanego.

O nowej sytuacji w rolnictwie w zasadniczej mierze decydują ostatnie zmiany o znaczeniu modelowym, a mianowicie zniesienie dostaw i system cen na produkty jedynie zróżnicowanych według stref, likwidacja MTS i zmiany w planowaniu. Szczególne znaczenie ma likwidacja dostaw obowiązkowych i wprowadzenie jednej ceny. Do 1958 r. np. cena 1 kg żywca wołowego wynosiła w ZSRR w obowiązkowych dostawach 1,5 rb, a w skupie ponadobowiązkowym państwowym 4,03 rb, za 1 kg żywca wieprzowego — w dostawach 3,20 rb, w skupie zaś 8,5 rb na 1 kg. Przeciętna cena wieprzowiny kształtowała się na poziomie 6,8 rb, dla poszczególnych kołchozów ta przeciętna cena była różna, w zależności od wysokości dostaw i nadwyżek sprzedanych w skupie ponadobowiązkowym. Obecne ceny i ich proporcje sprzyjają rozwojowi produkcji.

Tabela 5

Średnie ceny na produkty rolne w ZSRR^a

Produkty roślinne	Cena za 1 q w rublach	Produkty zwierzęce	Cena za 1 q w rublach
Zboże	74	Bydło średniego opasu	619
Ziarno słonecznika	172	Owce „ „	536
Ziemniaki	40	Tuczniki mięsne	786
Buraki cukrowe	23,5	Tuczniki słoninowe	826
Bawełna surowiec	340	Bekony	1081
Len-włókno	2300	Kury i kurczęta	895
		Kaczki i gęsi	738
		Mleko za 100 ltr	115
		Jaja za 10 szt.	6

^a Źródło. Ekonomika Sielskiego Chozajstwa nr 5/1958.

Z podanych cen wynika preferowanie ziemniaka, którego produkcja i plony w ZSRR są niskie, w produkcji zaś zwierzęcej bekonów tuczu słoninowego, ze względu na potrzeby rynku w ZSRR.

Faktem wielce sprzyjającym podejmowaniu wysiłków na dużą skalę jest wzrost kadr specjalistów i ich przybliżenie do produkcji. Zgodnie z informacją N. Chruszczowa na Plenum KC PZPR — jest obecnie w ZSRR zatrudnionych 500 tys. specjalistów z wyższym i średnim wykształceniem. Na początku 1957 r. liczba ich nie przekraczała 300 tys.

¹ E. Grekmieniew. Piatilietka podjoma sielskiego chozajstwa. Moskwa 1956.

PROGRAM XXI ZJAZDU I ZADANIA ROLNICTWA

Centralnym problemem programu XXI Zjazdu KPZR jest problem wzrostu stopy życiowej ludności. O najbliższym 7-leciu w ZSRR do 1965 r. mówią następujące liczby: Dochód narodowy w okresie 7 lat (do 1965 r.) ma wzrosnąć o 62—65%, tzn. że przewyższy on prawie 6-krotnie poziom z roku 1940. Na podobnym poziomie ma być utrzymany wzrost spożycia ludności (wzrost o 60—63% w 1965 r. w porównaniu z 1958 r.). Handel państwowy i spółdzielczy został zobowiązany do zapewnienia wzrostu obrotów detalicznych o 62%. Przy uwzględnieniu, że w okresie tym ludność wzrosnie o przeszło 20 mln (obecny przyrost wynosi około 3,5 mln rocznie) i będą zachodziły pewne zmiany cen, realne dochody robotników i urzędników w przeliczeniu na 1 pracującego wzrosną pod koniec 7-latki o 40%, a realne dochody kolchoźników wzrosną co najmniej o 40%. Wskaźniki XXI Zjazdu mówią ponadto o zamierzeniu podniesienia najniższych płac z 270—350 rubli do 500—600 rubli miesięcznie. Państwo zamierza również zrezygnować ze ściągania podatków z ludności.

Nie ulega wątpliwości, że realny wzrost dochodów ludności musi być zabezpieczony w produkcji artykułów konsumpcyjnych. W obecnej sytuacji ZSRR, produkty żywnościowe stanowią przeszło połowę wartości zużywanych artykułów konsumpcyjnych.

Perspektywy rozwoju rolnictwa w ZSRR są rozpatrywane w ścisłym związku z zadaniem podniesienia poziomu wyżywienia.

Normy żywienia ludności w ZSRR, które mają orientować rolnictwo co do potrzeby wzrostu produkcji przedstawia tabela 6.

Tabela 6

Projektowane spożycie na 1 mieszkańca w ciągu roku^a

Wyszczególnienie	kg
Chleb (w zbożu)	140,—
Kasza (w surowcu)	19,4
Ziemniaki	160,—
Warzywa	137,—
Cukier	32,—
Tłuszcze roślinne	6,—
Mięso (w żywcu)	62,—
Mleko i przetwory (w przelicz. na mleko)	544,—
Jaja (sztuk)	16,2 (292 szt.)

^a Źródło. I. Nikiszyn: O rozróbce problemy rozmieszczenia sielskiego chozjajstwa SSSR. Zbiór opracowań. Woprosy rozmieszczenia i specjalizacji sielskiego chozjajstwa pribaltiki i Białoruskiej SSR, Wilno 1956 s. 44—45.

Jak wynika z referatu N. Chruszczowa ogłoszonego na XXI Zjeździe KPZR, normy te zostały częściowo zrewidowane, w kierunku ich podwyższenia. Produkcja cukru na 1 mieszkańca zwiększy się z 26 kg w 1958 r. do 41—44 kg w 1965 r. ZSRR będzie mógł więc już w najbliż-

szych latach nie tylko zrezygnować z importu, ale rozpocząć eksport cukru, ponieważ poziom spożycia przekraczający 40 kg na 1 mieszkańca byłby nadmierny.

Już w 1958 r. osiągnięto produkcję mięsa na 1 mieszkańca w ilości 38 kg, mleka 27,9 kg i masła 3,7 kg. Można więc przypuszczać, że spożycie było na zbliżonym poziomie, ponieważ te produkty ZSRR importuje.

Zamierzenie podniesienia poziomu wyżywienia ludności w ZSRR jest bardzo ambitne.

Brak jest jednak danych, które by umożliwiły porównanie postulowanego w perspektywie poziomu wyżywienia w ZSRR z aktualnym, które jest niewątpliwie znaczne poniżej projektowanego poziomu w takich produktach, jak mięso, mleko, jaja i cukier. Interesujące jest porównanie tego poziomu z aktualnym wyżywieniem, jakie osiągnęły takie kraje, jak USA, Anglia, Niemcy Zachodnie i Polska.

Tabela 7

Roczne spożycie ważniejszych produktów na 1 mieszkańca w kg^a

Produkty	USA	Anglia	NRF	Polska
Produkty zbożowe	75	88	96	171
Ziemniaki	46	100	158	233
Cukier	44	49	27	24
Warzywa	65	59	48	68
Owoce	51	46	62	12
Mięso	85	62	47	37
Ryby	5	9	7	•
Jaja	22	13	10	7
Mleko	236	202	170	200
Tłuszcze	20	22	25	13

^a Źródło: Yearbook of Food and Agricultural Statistics 1956 i Mały Rocznik Statystyczny 1956.

Oczywiście trzeba tu mieć na uwadze różnice wynikające z narodowych przyzwyczajeń odżywiania się ludności, jakie kształtują się wskutek specyficznych warunków każdego kraju. Na tle tego porównania zrealizowanie postulatów postawi ZSRR w światowej czołówce pod względem żywienia ludności.

Sprawa wyżywienia ludności, jak wiadomo, nie wyczerpuje zadań rolnictwa. Pozostają potrzeby przemysłu w zakresie surowców rolniczych, potrzeby handlu zagranicznego oraz inne potrzeby państwa.

XXI Zjazd KPZR stanął na stanowisku, że rolnictwo w ZSRR zaspokoi wszystkie pilne potrzeby gospodarki narodowej, co oznacza, że rolnictwo ZSRR już w najbliższej perspektywie (do 1965 r.) przyczyni się do przekształcenia ZSRR z kraju importującego żywność, w kraj eksportujący.

Wskaźniki rozwoju gospodarczego, uchwalone przez XXI Zjazd mówią o wzroście produkcji rolnej w latach 1959—1965 o 70%. Przeciętny roczny przyrost produkcji byłby więc na poziomie 8%, wobec przyrostu rocz-

nego 7,1% uzyskanego w latach 1954—1958. Na marginesie trzeba zaznaczyć, że na obecną 5-latkę (1956—1960) przewidywany był wzrost produkcji również o 70%, co oznaczało średnioroczny przyrost o 11%. Musiał on jednak ulec korekcie. Obecnie założony przyrost jest realniejszy, zwłaszcza w świetle tych przedsięwzięć, jakich ostatnio dokonano w ZSRR.

Zapewnienie tak wysokiego tempa wzrostu produkcji globalnej wymaga rozwinięcia wszystkich gałęzi produkcji rolnej i wszechstronnego wykorzystania możliwości, jakie posiada rolnictwo ZSRR.

Tabela 8

Produkcja rolna w ZSRR w latach 1953—1955^a

Wyszczególnienie	1953	1956	1958	1965 plan	w 1965 r. ma być więcej niż w 1958 r. w %
Zboże (mln ton)	82,5	•	139,5	164—180	
Bawełna (mln. ton)	3,9	4,5	—	5,7—6,1	30—39
Burak cukrowy (mln. ton)	23,2	32,5	54,1	76—84	40—55
Nasiona roślin oleistych (mln. ton)	3,1	4,4	5,0	5,5	10
Włókno lniane (tys. ton)	•	•	445	580	31
Ziemniaki (mln. ton)	72,5	96,0	86,0	147	75
Mięso (w wadze rzeźnej) mln. ton	5,8	6,6	8,0	16	100
Mleko mln. ton	36,5	49,1	58,0	100—105	70—80
Wełna tys. ton	235	256	321,0	548	70
Jaja mld. sztuk	16,1	19,5	23,5	37	60

^a Źródło: N. Chruszczow: Wskaźniki rozwoju gospodarki narodowej ZSRR w latach 1959—1965 wyd. KiW 1959 téż referatu N. S. Chruszczowa na XX Zjazd KPZR wyd. KiW 1958. Prawda 16 grudnia 1958 — referat N. Chruszczowa.

Wskaźniki XXI Zjazdu, poza przedstawionymi w tabeli 8, dotyczą rozwoju produkcji warzyw do rozmiarów w pełni pokrywających potrzeby ludności, 2-krotnego zwiększenia produkcji owoców i jagód oraz 4-krotnego zwiększenia produkcji winogron.

Bardzo wysokie tempo rozwoju założone jest w produkcji zwierzęcej. Produkcja mięsa wzrosła w latach 1952—1958 około 500 tys. ton rocznie, co w latach 1959—65 ma przekroczyć 1,1 mln ton. W produkcji mleka roczne tempo wzrostu powinno zwiększyć się z 3,1 mln ton do 5,9—6,6 mln ton, a wełny z 18 tys. ton do 33 tys. ton.

Ten wysoki wzrost produkcji zwierzęcej zamierza się osiągnąć przez zwiększenie stanu liczebnego pogłowia oraz przez wzrost jego wydajności.

W pierwszych latach zadanie wzrostu produkcji mięsa ma być rozwiązane głównie dzięki rozwojowi hodowli trzody chlewnej i drobiu. W następnym zaś okresie, w miarę wzrostu pogłowia bydła i owiec, który następuje wolniej, także przez wzrost produkcji mięsa bydłęcego i baraniny. Projektowane jest przejście na najbardziej ekonomiczny tuczą, a mianowicie produkcję tuczników w okresie 5—6 miesięcy do wagi

80—90 kg. Oznacza to znaczne przyspieszenie rotacji pogłowia, co musi iść oczywiście w parze z odpowiednim żywieniem i metodami hodowlanymi.

Wskaźniki XXI Zjazdu zakładają wzrost rocznego udoju mleka od krowy z 1900 kg w 1958 r. do 2600 kg w 1965 r. Jest to bardzo duży wzrost, chociaż w granicach osiąganych przez szereg krajów. Warto przy okazji zauważyć, że nasz plan 5-letni do 1965 r. zakłada mleczność na poziomie 2200 ltr. chociaż w 1958 r. mamy nawet nieco wyższy poziom od ZSRR.

Problemem kluczowym przy rozwiązywaniu zadania wzrostu produkcji zwierzęcej, jest problem pasz.

Wskaźniki rozwoju gospodarki narodowej ZSRR przewidują zapewnienie dla produkcji zwierzęcej około 85—90 mln ton pasz treściwych. Na pasze ma być przeznaczone 2-krotnie więcej ziemniaków w porównaniu z 1957 r. Produkcja mieszanek ma być zwiększona do 18—20 mln ton, wobec 3,9 mln ton w 1957 r. Równocześnie zwrócona została uwaga na wykorzystanie odpadków przemysłu rybnego i mięsnego.

Wskaźniki przewidują co najmniej 2-krotne zwiększenie produkcji siana i co najmniej 4-krotne zwiększenie produkcji zielonek, przede wszystkim przez podniesienie plonów. Przewiduje się możliwość uzyskania z 1 ha około 500 q masy zielonej kukurydzy wraz z kolbami, wzrost wydajności łąk i pastwisk o 50%.

Plony zbóż z 1 ha mają być podniesione o 3—4 q, a więc do poziomu 14—15 q/ha. W ten sposób ZSRR przybliży się do poziomu, jaki obecnie posiada Polska. Wzrost plonów osiągnięty w latach 1953—1958 był podobny. Poza tym na ten wzrost składa się dalsze rozszerzenie uprawy kukurydzy na ziarno, której wydajność ma być podniesiona do 30 q/ha.

XXI Zjazd KPZR zobowiązał przemysł chemiczny do 3-krotnego zwiększenia produkcji nawozów sztucznych, tj. z 12 mln ton w 1958 r. do 35 mln ton w 1965 r. Ma to zwiększyć zaopatrzenie rolnictwa z 10,3 mln ton do 33 mln ton.

Tabela 9

Wzrost zużycia nawozów sztucznych w ZSRR
w kg czystego składnika na 1 ha w latach 1953—1957^a

Rodzaje nawozów	1953		1957	
	użytków rolnych	zasiewów	użytków rolnych	zasiewów
Azotowe	1,5	2,5	2,2	3,1
Fosforowe	2,5	4,1	3,7	5,3
Potasowe	2,0	3,3	3,0	4,7
Razem	6,0	9,9	8,9	12,7

^a Źródło: ZSRR w liczbach. Moskwa 1958 i inne źródła.

Przy niezmienionej powierzchni gruntów użytkowanych rolniczo i dotychczasowej proporcji poszczególnych nawozów, 3-krotny wzrost

produkcji nawozów w 1965 r. oznaczałoby zużycie około 30 kg czystego składnika na 1 ha użytków rolnych i około 40 kg na 1 ha powierzchni zasiewów.

Odchylenia od tego szacunku nie powinny być duże. W perspektywie 1965 r. bowiem, jak oświadczył N. Chruszczow, nie nastąpi znaczniejszy wzrost powierzchni. Spodziewany wzrost o 15 mln ha, stanowi zaledwie kilka procent. Poziom nawożenia w zachodnich rejonach ZSRR przekroczy prawdopodobnie 40 kg czystego składnika na 1 ha, a więc nie będzie ustępował poziomowi, jaki chcemy zapewnić w Polsce do 1965 r.

W zachodnim rejonie ZSRR (w Białoruskiej Republice) planowane jest wybudowanie do 1965 r. kombinatu potasowego, fabryki superfosfatów i nawozów azotowych i rozpoczęcie przed 1965 r. budowy drugiej fabryki superfosfatów, a więc nowej wielkiej bazy produkcji nawozów sztucznych. W 1965 r. Białoruś ma dawać 20% produkcji krajowej nawozów sztucznych.

Przemysł maszynowy ma dostarczyć rolnictwu w latach 1959—1965 1 mln traktorów (wobec 670 tys. sztuk w latach 1954—1958) oraz 400 tys. kombajnów (wobec 370 tys. kombajnów zbożowych w latach 1954—1958). Ponadto do 1965 r. wszystkie kółchozy i sowchozy mają być zelektryfikowane a zużycie energii elektrycznej w rolnictwie ma zwiększyć 4-krotnie.

Wzrost produkcji rolnej znajduje również podstawy w nakładach inwestycyjnych. W ciągu najbliższych 7 lat inwestycje państwowe w rolnictwie mają wynieść 150 mld rubli, wobec 100 mld rubli wydatkowanych przez państwo na ten cel w ciągu ostatnich 5 lat. Ponadto szacuje się, że wzrost realnych dochodów kółchozów o 40% umożliwi wydatki na budownictwo gospodarcze i inne w wysokości 250 mld rubli oraz na zakup traktorów, kombajnów, maszyn itd. w wysokości 95 mld rubli. Ogólna suma nakładów inwestycyjnych w latach 1959—1965 wyniesie więc około 500 mld rubli, a więc 2 razy więcej niż w latach 1952—1958.

Duży wpływ na uintensywnienie kierunków produkcji rolnej, na pełniejsze wykorzystanie warunków przyrodniczo-ekonomicznych poszczególnych rejonów rolniczych ma rozwój przemysłu spożywczego.

W latach 1959—1965 ma nastąpić w ZSRR uruchomienie 250 nowych przetwórci mięsa ponad 1000 zakładów mleczarskich, ponad 200 fabryk konserw i innych przedsiębiorstw. Moc produkcyjna cukrowni ma wzrosnąć o 3,2 mln q przerobu buraków cukrowych na dobę. Pojemność chłodni przeznaczonych do przechowywania artykułów żywnościowych wzrośnie w przemyśle i handlu prawie 3-krotnie. Ponadto przewiduje się budowę międzykółchozowych fabryk konserw, wytwórni wędlin, przetwórci mleka, jarzyn i owoców oraz piekarni.

Obok zadań rozwoju rolnictwa i zwiększenia produkcji XXI Zjazd nakreślił przed rolnictwem zadania w dziedzinie skupu produktów rolnych. Ustalenie tych zadań jest bardzo istotne, w związku z realizacją zadania podniesienia stopy życiowej, a w szczególności poprawy wyżywienia ludności.

Wskaźniki uchwalone przez XXI Zjazd biorą pod uwagę:

- 1) konieczność poprawy wyżywienia w mieście i na wsi,
- 2) fakt, że do pracy w przemyśle i innych gałęziach poza rolnictwem przybędzie w ciągu najbliższych 7 lat około 12 mln osób.

Plan skupu zboża będzie na poziomie niewiele wyższym niż w 1958 r. Umożliwi to kolchozom i sowchozom zwiększenie produkcji mięsa. Natomiast poważnie ma wzrosnąć skup innych produktów.

Od dostaw zboża mają być zwolnione niektóre rejony strefy nieczarnoziemnej RFSR i Białorusi do chwili podniesienia plonów zbóż.

Tabela 10

Projektowany skup artykułów rolnych w ZSRR w 1965 r.

Wyszczególnienie	1965 (plan)	1965 w procentach do 1957 r.
Bawełna surowa tys. ton	5 700—6 100	135—145
Buraki cukrowe tys. ton	70 000—78 000	180—200
Nasiona roślin oleistych tys. ton	3 560	180
Ziemniaki tys. ton	11 720	148
Len — włókno tys. ton	530	137
Mięso tys. ton	11 050	220
Mleko tys. ton	40 610	200
Wełna tys. ton	540	190
Jaja w mld szt.	10	230

^a Źródło. Wskaźniki rozwoju gospodarki narodowej ZSRR na lata 1959—1965 tezy referatu N. Chruszczowa na XXI Zjeździe KPZR Wyd. KiW Warszawa 1958.

Plan skupu w ZSRR jest bardzo napięty, podobnie jak plan produkcji poszczególnych produktów zwierzęcych.

Ponieważ jednak państwo posiada w swoim ręku wszystkie elementy ekonomicznego oddziaływania na produkcję — jak ceny, kredyt i zaopatrzenie w środki produkcji, więc pomimo zniesienia obowiązkowych dostaw plan ten uważany jest za realny.

Istotnym i nowym momentem w dziedzinie wymiany pomiędzy państwem i kolchozami jest teraz możliwość oddziaływania na kolchozy w kierunku obniżki kosztów własnych produkcji. Jak wynika z oświadczenia N. Chruszczowa na grudniowym Plenum KC KPZR — państwo radzieckie jest w przededniu sytuacji, kiedy będzie mogło kupować np. zboże tam, gdzie ono jest tańsze, co pobudzi kolchozy do potężnienia produkcji i bardziej prawidłowego wyboru kierunków produkcji.

Obecnie w ZSRR występują bardzo duże różnice w kosztach produkcji artykułów rolnych. Koszty produkcji zboża w 1957 r. wynosiły np. w kolchozach Zachodniej Syberii — 37 rb za 1 q i tyle samo na Północnym Kaukazie, a w urodzajnym 1956 r. tylko 32 ruble za 1 q, podczas gdy na Ukrainie wyniosły 43 ruble, w Kazachstanie 53 ruble, a w takich rejonach jak Białoruś — 119 rubli za 1 q.